MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Gazdasági Havi Tájékoztató 2011. október

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) a Figyelővel és a Volksbankkal közösen indított kutatásában, a KKV Körképben 2011 júliusában a huszonhetedik alkalommal vizsgálta meg a magyarországi kis- és közepes vállalati szektor üzleti helyzetét, kilátásait és az e cégek üzleti helyzetét befolyásoló tényezőket. A vállalkozások konjunkturális helyzetére vonatkozó kérdéseken kívül minden esetben olyan aktuális témákat, problémákat és az erre adott vállalati reakciókat vizsgálunk, amelyek fontos szerepet játszanak e vállalatcsoport alkalmazkodóképessége, jövedelmi helyzete és fejlődése szempontjából. 2011 júliusában a kutatás a magyarországi cégek körében előforduló késedelmes fizetés és lánctartozás okozta problémákat térképezte fel.
A 2011. júliusi adatfelvétel eredményei szerint a kis- és közepes vállalkozások partnereinek egyharmada rendszeresen a fizetési határidő lejárta után fizet és a késedelmesen befolyó összeg a teljes értékesítés 38%-át teszi ki, tehát a késedelmes fizetés elterjedtsége és mélysége 2011 közepén hasonló mértékű volt, mint fél évvel ezelőtt. A késedelmes fizetés leginkább az építőipari cégeket sújtja, legkevésbé pedig a döntően exportáló cégek körében okoz ez problémát. A tartozási láncban résztvevő cégek aránya 45%-ra emelkedett az elmúlt fél év során. A lánctartozás az építőipari vállalatoknál fordul elő a leggyakrabban: több, mint 70%-uknak okoz ez problémát.

Késedelmes fizetés

A megkérdezett kis- és közepes vállalkozások partnereinek több mint egyharmada rendszeresen a fizetési határidő lejárta után fizet: az elmúlt félévben késedelmesen fizető üzleti partnerek átlagos aránya 36% volt 2011 júliusában, tehát az arány nem változott 2011 januárja óta. A késedelmesen befolyó összeg a teljes értékesítés 38%-át teszi ki, tehát összességében elmondható, hogy a késedelmes fizetés elterjedtsége és mélysége 2011 közepén hasonló mértékű, mint fél évvel ezelőtt.

Gazdasági ágak tekintetében az építőipari cégek a leginkább érintettek a késedelmes fizetés által okozott problémákban: a többször késedelmesen fizető partnerek aránya továbbra is megközelíti a 60%-ot, azonban a késedelmesen befolyó összeg aránya kicsivel 50% alá csökkent. Az elmúlt félév változásait illetően kiemelhetjük még a gazdasági szolgáltatók helyzetének jelentős romlását is.

A késedelmesen fizető partnerek aránya továbbra is a döntően exportáló cégek körében a legalacsonyabb: 2011 júliusában 24% volt a határidő lejárta után fizető partnerek aránya, míg fél évvel korábban 4 százalékponttal alacsonyabb volt ez az arány. A késedelmesen befolyó összeg arányát illetően elmondható, hogy a főként exportáló cégek helyzete javult az elmúlt fél év során.

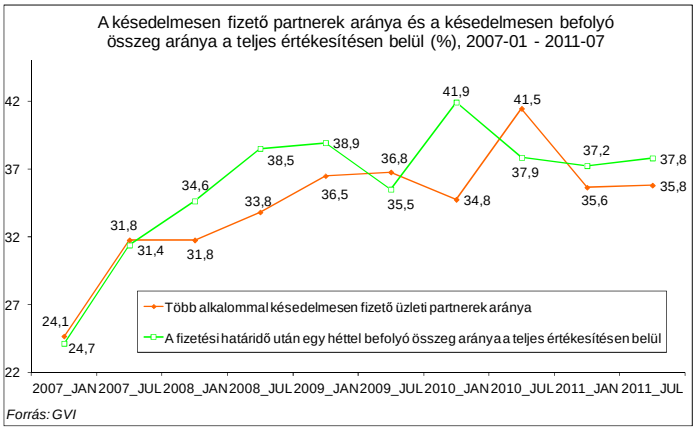

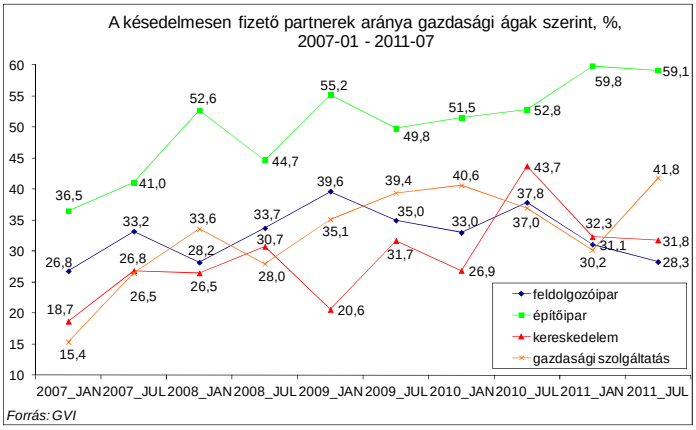

Gazdaság- és Vállalkozáskutató Nonprofit Kft.; 1034 Budapest, Bécsi út 120.
Tel: (1)235-05-84; Fax: (1)235-07-13; e-mail: gvi@gvi.hu; Internet: www.gvi.hu
ügyvezető igazgató: Dr. Tóth István János

Lánctartozás

A tartozási láncban résztvevő cégek aránya emelkedett az elmúlt fél év során: míg 2011 januárjában a megkérdezett cégek 42%-a azért nem tudott fizetni szállítóinak időben, mert nekik sem fizettek a vevőik határidőre, addig júliusra 45%-ra nőtt ez az arány.

A késedelmes fizetés mellett a lánctartozás is az építőipari vállalatoknál fordul elő a leggyakrabban: több, mint 70%-uk vesz részt a tartozási láncban. Ez az arány a feldolgozóiparban csak 38%, a gazdasági szolgáltatások területén meredek emelkedést követően 53%, a kereskedelemben pedig 36%.

A tartozási láncban nagyobb arányban találunk kisebb vállalkozásokat, mint nagyobbakat: az 50 fő alatti cégek 51%-a, a 100 főnél többet foglalkoztatóknak viszont csak 41%-a fizetett késedelmesen azért, mert neki sem fizettek időben.

Exporthányad szerint vizsgálva a cégeket láthatjuk, hogy a csak belpiacra termelő cégek 53%-a vesz részt a tartozási láncban, míg a döntően exportra termelők körében csak a cégek 26%-ának okoz problémát a lánctartozás. Még az exportáló cégeknél is kevésbé érintettek a tartozási láncban a kizárólag külföldi tulajdonban lévő cégek: mindössze 18%-uk jelezte, hogy azért nem tudott időben fizetni, mert nekik sem fizettek határidőre (2010 júliusában még 34%-os volt ez az arány).

Az előbb idézett adatok azt sugallják, hogy a lánctartozás jelentősebb arányban érinti a kkv-szektor cégeit, mint fél évvel korábban. A kérdés az, vajon ezt a cégek vezetői is így érzékelik-e. Eredményeink szerint igen, hiszen a 2011 januárjában mért 32% helyett most a cégek 34%-a véli úgy, hogy nőtt a lánctartozás által okozott problémák súlya, és 7% helyett 5%-uk gondolja úgy, hogy csökkent.

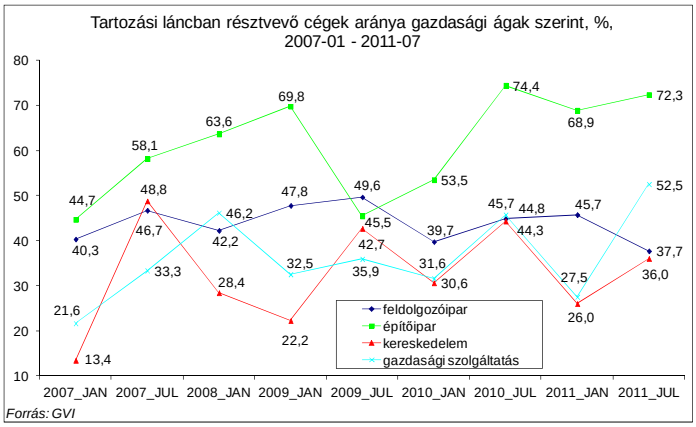

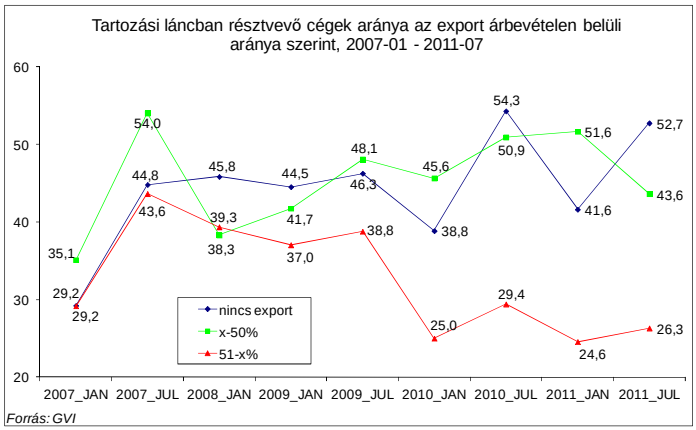

Makrogazdasági tendenciák: az euróválság

A 2008-as gazdasági válság okozta visszaesés után 2009 második felében és 2010-ben jelentősen javultak a világgazdasági makromutatók és úgy tűnt, néhány év múlva visszatérhetünk a válság előtti szintre. 2011 második félévében azonban arra is komoly esélyt látnak a szakértők, hogy a recesszió és a válság újabb felvonása kezdődik. Ennek első jele a 2010-es görög válság volt, mely az európai országok közti bizalom megingásához vezetett. Ezután megjelentek az ír bankrendszerrel, majd a Portugáliával kapcsolatos félelmek, amelyek ráirányították a figyelmet az euróövezet sérülékenységére. Később újabb államok pénzügyi helyzete vált kockázatossá (pl. Olaszország, Spanyolország).
2011 júliusában derült ki, hogy az USA 2011-es gazdasági növekedése valószínűleg nem fogja meghaladni az 1 százalékot. Néhány nappal ennek publikálása után született meg az amerikai adósságmegállapodás. A két esemény hatására a Dow Jones-index történetének tíz legnagyobb esését produkálta, és a világ részvény- és devizapiacain pánikhangulat uralkodott el. Londoni pénzügyi elemzők a nyár végén publikált gyenge makroadatok és hangulatindexek nyomán jelentősen rontották az euróövezetre adott növekedési előrejelzéseiket.
A felzárkózó piaci elemzők szerint a mélyülő euróövezeti adósságválság az eddiginél „agresszívabb járvány" formájában terjedhet át Kelet-Európára is, mivel a térség exporttermékeinek kereslete várhatóan jelentősen csökkenni fog a fő piacok – főképp Németország – növekedésének lassulása miatt. Az új előrejelzések szerint Magyarországon az idén egész évben 1,8 százalékos, 2012-ben 1,0 százalékos, 2013-ban pedig 1,5 százalékos lesz a gazdasági növekedés.

Az előzmények

A 2008-2009-es gazdasági világválságra adott kormányzati válaszok – bankmentés, gazdaságélénkítés – növelték az államok adósságát, majdnem az összes fejlett nyugati ország eladósodottsága jelentősen emelkedett. Bár egyes elemzők már akkor felhívták a figyelmet a magas államadósság veszélyeire – többen W-alakú recesszióról beszéltek –, 2008 után kialakult egy viszonylag optimista piackép. Látványosan javultak a makromutatók, úgy tűnt, néhány év múlva visszatérhetünk a válság előtti szintekre. Ma viszont sokan arról beszélnek, hogy a recesszió és a válság újabb felvonása kezdődik.

Ennek első jele a 2010-es görög válság volt. Ekkor derült ki, hogy az ország vezetése félrevezette az EU hivatalait, és helyzete minden tekintetben rosszabb, mint azt korábban hinni lehetett: a tetemes államadósság és költségvetési hiány következtében kétségessé vált az ország fizetőképessége. Ez az országok közti bizalom megingásának fontos állomása volt. Ezután kerültek előtérbe az ír bankrendszerrel, majd a Portugáliával kapcsolatos félelmek, amelyek ráirányították a figyelmet az euróövezet sérülékenységére. Itt ugyanis kulturálisan és gazdaságilag különböző, eltérő gazdaságpolitikát követő országok alkotnak monetáris uniót, így az egyik ország felelőtlensége a többieket is veszélybe sodorhatja. Egyre újabb államok pénzügyi helyzete vált kockázatossá, így ma

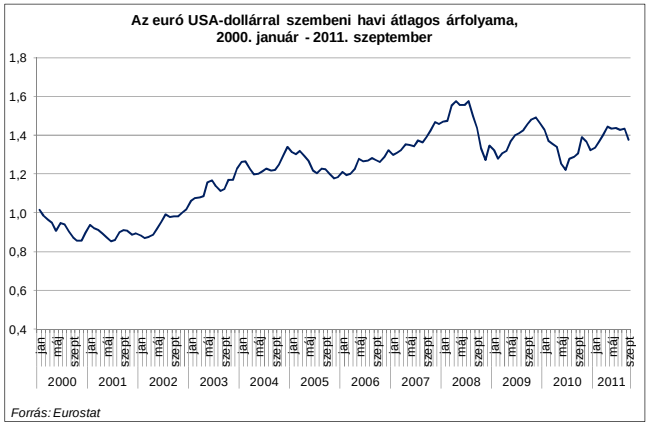

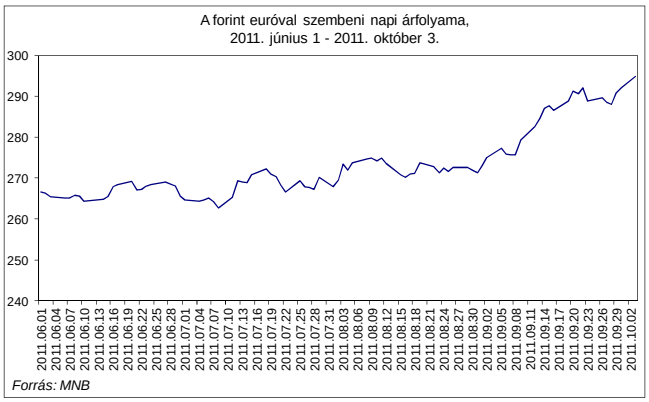

már Olaszországot és Spanyolországot is gyanakodva figyelik a befektetők.

Emellett 2010 tavaszán befejeződött a 2009 közepén, a világgazdasági kilábalással egyidejűleg elindult olajár-emelkedés. Az olajár ekkor olyan szinten volt, hogy az már elkezdte fékezni az amerikai gazdaság növekedését. Ekkor kezdődött egy olajáresés, amitől lehetett volna azt várni, hogy megtámogatja a gazdaság növekedését. Ez azonban mégsem következett be, a romló fogyasztói és bizalmi indexek mellett a hosszú lejáratú kötvényhozam alakulása is jelezte a növekedési kilátások romlását.

A válság

A félelmek beigazolódtak, amikor a júliusban közölt amerikai GDP-adatból kiderült, hogy 1 százalékosnál nem lesz nagyobb az USA gazdaságának 2011-es bővülése. Néhány nappal ennek publikálása után született meg az amerikai adósságmegállapodás, ami két rossz közötti választást jelentett: ha nem lett volna benne kiadáscsökkentési ígéret, a fenntarthatatlan adósságpálya rémisztette volna meg a befektetőket, így pedig, hogy van, fokozódtak a gazdaság lassulásával kapcsolatos félelmek.

Nyár közepén a befektetők beárazták a felismerést, hogy 2-3 százalék helyett csak 1-1,5 százalék lehet a fejlett országok gazdasági növekedése. Az ennek kapcsán bekövetkezett árfolyamesést fokozta, hogy ez részben egybeesett a görög válsággal és az amerikai adósságplafon-vitákkal, ami lélektanilag kedvezőtlen hatású volt. A New York-i tőzsde Dow Jones-indexe történetének tíz legnagyobb esését produkálta egy éjszaka alatt, a svájci frank egy hónap alatt 22 százalékot drágult, a részvény- és devizapiacokon pánikhangulat uralkodott.

Londoni pénzügyi elemzők az augusztusban publikált gyenge makroadatok és hangulatindexek nyomán meredeken rontották az euróövezetre adott növekedési előrejelzéseiket. Az egyik legnagyobb londoni gazdasági-pénzügyi elemző cég, a Capital Economics legfrissebb helyzetértékelése szerint nem kizárható, hogy a valutaunió már úton van az újabb recesszió felé. A ház számításai szerint a legújabb euróövezeti gazdasági hangulatindex mindössze 0,7 százalék körüli éves szintű növekedésre utal, ez azonban 0,5 százalékos harmadik negyedévi visszaesésnek felelne meg negyedéves összehasonlításban. Ez arra vall, hogy az euróövezet máris elkezdett visszasüllyedni a recesszióba. A Commerzbank befektetési elemzői Londonban kiadott új előrejelzésükben közölték, hogy 2012-ben az eddigi prognózisukban szereplő 1,5 százalék helyett most már alig 0,8 százalékos egész éves GDP-növekedést várnak az euróövezetben. A ház szerint ebben a gyenge növekedési környezetben jövőre várhatóan 10 százalék fölé emelkedik az eurózóna munkanélküliségi rátája.

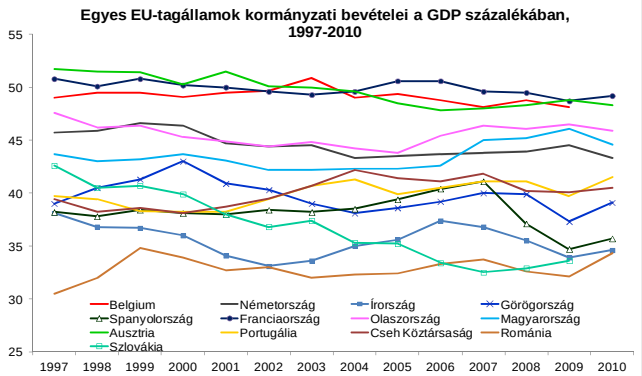

Forrás: Eurostat

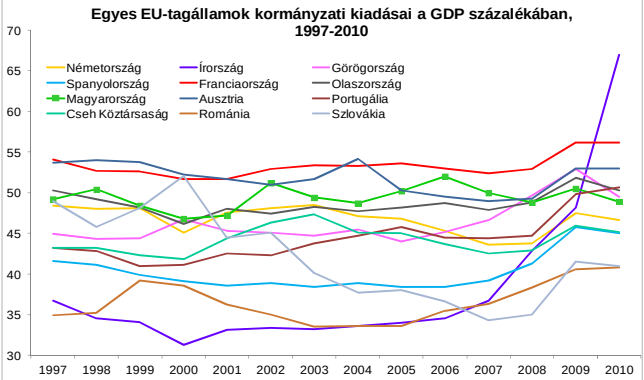

Forrás: Eurostat

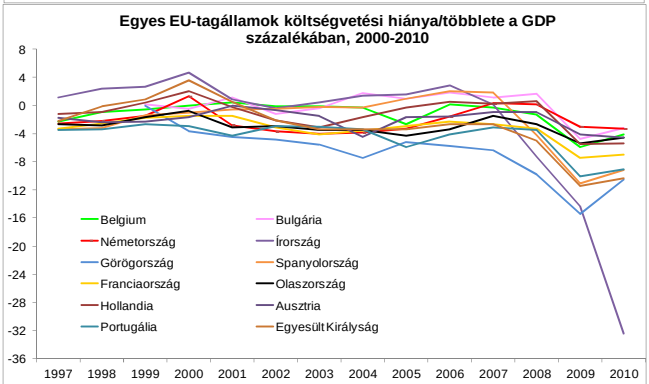

Forrás: Eurostat

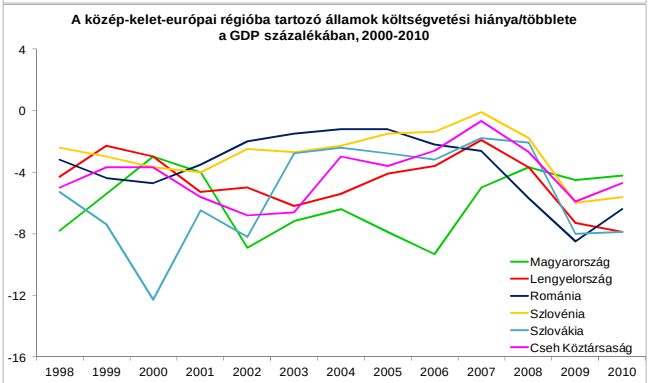

Forrás: Eurostat

A magyar gazdaságra gyakorolt hatás

A Capital Economics felzárkózó piaci elemzői szerint a mélyülő euróövezeti adósságválság most már az eddiginél „agresszívabb járvány” formájában kezd átterjedni Kelet-Európára is, és a negatív hatások miatt a jelenlegi előrejelzésekben szereplő ütemnél várhatóan jóval lassabban növekszik a következő két évben a felzárkózó európai térség gazdasági teljesítménye.

A ház a közép-kelet-európai EU-gazdaságok, valamint Horvátország, Oroszország, Ukrajna és Törökország alkotta országcsoportban jövőre 1,8 százalékos átlagos növekedést vár az idei 4 százalék után. A cég szerint azonban a lassulás tényleges mértéke az euróövezeti fejleményektől függ, és így az sem zárható ki, hogy a közép-kelet-európai régió egésze ismét recesszióba kerül. A ház szerint e borúlátó prognózis okai között van, hogy a térség exporttermékeinek kereslete várhatóan jelentősen csökken a fő piacok – főképp Németország – növekedésének lassulása miatt; ennek főképp Közép-Európa nyitott gazdaságai (Magyarország, Szlovákia és Csehország) vannak kitéve. A cég új előrejelzése Magyarországnak az idén egész évben 1,8 százalékos, 2012-ben 1,0 százalékos, 2013-ban 1,5 százalékos gazdasági növekedést jósol reálértéken.

Más nagy befektetési és elemzőházak is rontották a közép-európai gazdaságokra adott növekedési előrejelzéseiket a fő exportpiacnak számító euróövezet egyre rosszabbnak ítélt kilátásai miatt. A Goldman Sachs bankcsoport közgazdászainak legújabb térségi prognózisa szerint az euróövezeti növekedési kilátások gyengülésének hatásai miatt a magyar gazdaságban az eddigi 2,4 százalék helyett most már csak 1,9 százalékos növekedést várnak 2011 egészére, a jövő évi magyarországi növekedési előrejelzésüket pedig 2,6 százalékról 2,2 százalékra rontották. Az RBC Capital Markets globális befektetési csoport londoni részlegének szakértői szerint Magyarországon az eddigi 1,8 százalék helyett az idén egész évben most már csak 1,4 százalékos gazdasági növekedésre számítanak, a jövő év egészére szóló prognózisukat pedig 2,4 százalékról 1,9 százalékra vették vissza.

Forrás: vg.hu, gazdasagiradio.hu, index.hu

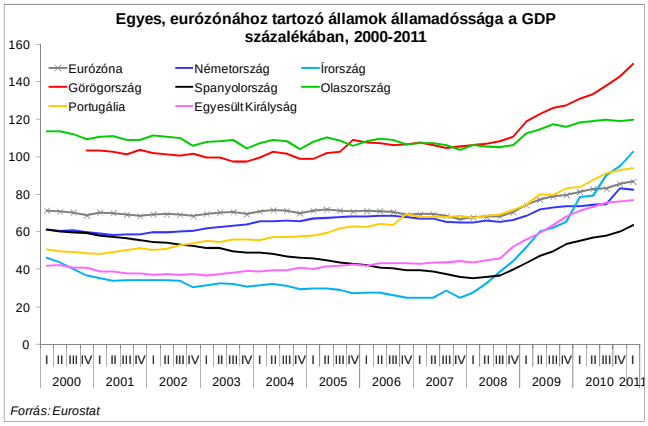

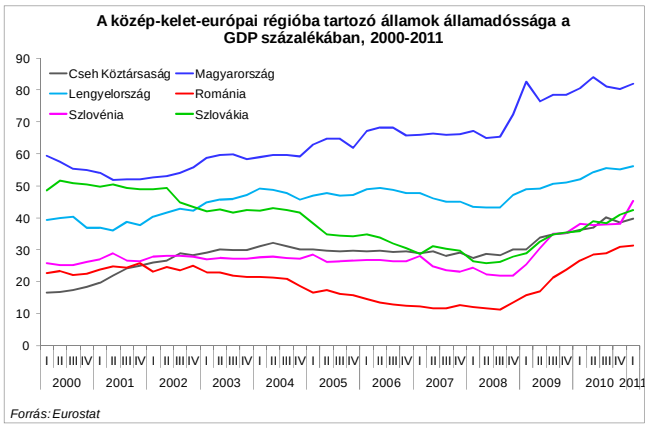

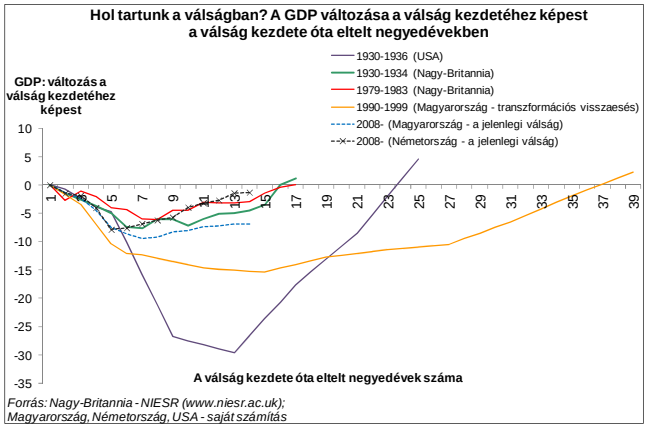

Nemzetközi tendenciák

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexének értéke az előző hónapok negatív tendenciáját folytatva 2011 szeptemberében is csökkenést mutatott. A vállalatok ugyanannyira elégedettek jelenlegi üzleti helyzetükkel, mint a múlt hónapban, a közeljövőre vonatkozó várakozásaik azonban jelentős mértékben romlottak. A GVI aszinkronitási indexe szerint az Ifo üzleti bizalmi indexét a múlt havinál kissé nagyobb bizonytalanság jellemzi. A kutatók úgy látják, hogy a német gazdaság eddig képes volt kivédeni a politikai zavarokat.
A francia statisztikai hivatal (INSEE) szeptemberi felmérésének eredményei azt mutatják, hogy a francia ipari konjunktúra kilátásai újfent romlottak. A vállalatvezetők véleménye alapján összeállított üzleti bizalmi index értéke hat ponttal csökkent, így valamivel hosszú távú átlagos értéke alá került. A gazdasági fordulópont mutatója kedvezőtlen konjunkturális helyzetet jelez. Az általános kilátásokat jellemző index jelentős mértékben romlott.

Németország (Ifo)

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2011 szeptemberében újfent romlást mutatott. A vállalatok következő fél évre vonatkozó üzleti várakozásai ismét borúlátóbbakká váltak, a jelenlegi üzleti helyzet megítélése azonban nem változott az elmúlt hónaphoz képest. Az Ifo szakértői úgy látják, a német gazdaság eddig képes volt a politikai zavarok hatásainak kivédésére, így a gazdasági helyzet továbbra is kedvezőnek mondható.

Az üzleti helyzet és a várakozások alakulása közötti rést mérő, a GVI által számított aszinkronitási index értéke enyhén nőtt szeptemberben, tehát az üzleti bizalmi indexet a múlt havinál kissé nagyobb bizonytalanság jellemzi.

Az ipari vállalkozások körében az üzleti bizalmi index értéke tovább csökkent. A jelenlegi üzleti helyzetet a legtöbb cég jónak látja, de kevésbé, mint augusztusban. A közeljövőre vonatkozó várakozásokat tekintve a pesszimista vélemények aránya nőtt. Az export oldaláról jövő keresletet tekintve az elmúlt hónapokhoz hasonlóan továbbra is jelentősen romló kilátásokról számoltak be a vállalatvezetők. Ennek ellenére szeptemberben a vállalatok továbbra is létszámuk bővítését tervezik.

A kis- és nagykereskedelem területén a bizalmi index értéke emelkedett, megtörve ezzel az elmúlt hónapok romló tendenciáját. A nagykereskedelem területén működő cégek vezetői kedvezőbbnek látják a jelenlegi üzleti helyzetüket, mint a múlt hónapban, és a következő hat hónapra vonatkozó kilátásaik is javultak. A kiskereskedelemmel foglalkozó vállalatok továbbra is elégedettek jelenlegi üzleti helyzetükkel, és a következő féléves időszakra is megújult optimizmussal tekintenek.

Az üzleti bizalmi index az építőipar területén újfent visszaesést mutat, melynek hátterében kizárólag a jelentősen visszaeső várakozások állnak. A jelenlegi üzleti helyzetet azonban a megkérdezett építőipari vállalkozók kissé kedvezőbbnek látják, mint a múlt hónapban.

Forrás: Ifo (http://www.cesifo-group.de)

Az üzleti bizalom megítélése Németországban az iparban és a kereskedelemben, az Ifo vállalati konjunktúra felmérése szerint, 2000=100%, 1991. jan. - 2011. szept.

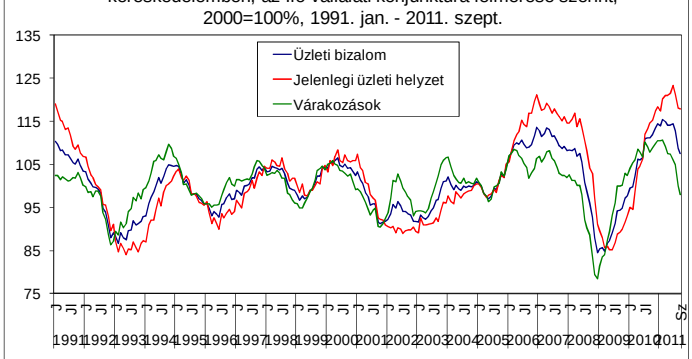

Forrás: www.cesifo.de

Az Ifo üzleti bizalom és üzleti várakozások hónapok közötti változása (százalékpont), 2007-2011

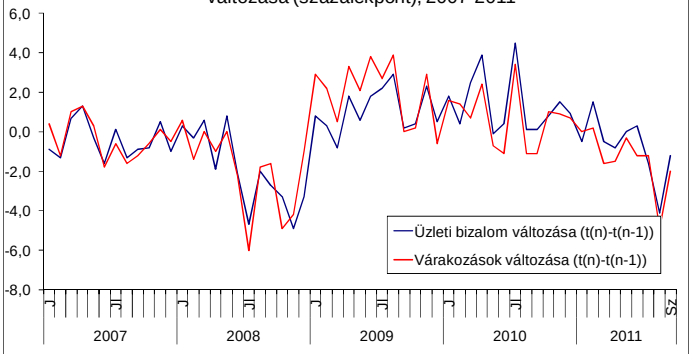

Forrás: saját számítás a http://www.cesifo.de/ adatok alapján

Az Ifo üzleti helyzet és várakozások változása közötti aszinkronitási mutató alakulása, 1991-2011

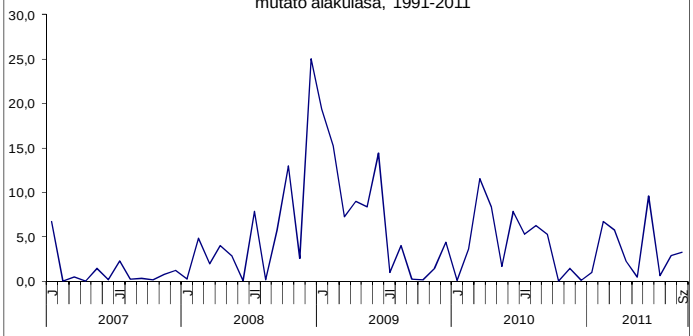

Forrás: saját számítás a http://www.cesifo.de/ adatok alapján

Franciaország (INSEE)

A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése alapján a szeptemberben megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra helyzete tovább romlott: az INSEE üzleti bizalmi indexe hat ponttal csökkent a júliusi értékhez képest, így éppen hosszú távú átlagos értéke alá került.

A gazdasági fordulópont mutatója elérte alsó határát, így a kedvezőtlen konjunkturális helyzetet jelző zónában tartózkodik.

Az ipari vállalatok vezetői úgy látják, hogy elmúlt időszaki kibocsátásuk szeptemberben újfent lassult, de a vélemények egyenlegmutatója így is valamivel hosszú távú átlagos értéke fölött maradt. A késztermék-készletek volumene a vállalatvezetők megítélése szerint növekedett, így immár normál szintűnek mondható. A megkérdezettek úgy látják, hogy mind hazai, mind export-rendelésállományuk tovább csökkent, így a vonatkozó mutató elérte hosszú távú átlagos értékét.

A francia gazdasági növekedés a következő hónapokban várhatóan stagnálni fog: a vállalatvezetők egyéni üzletmenetre vonatkozó prognózisa (mely a következő hónapok üzleti kilátásait összegzi) szeptemberben a hosszú távú átlagához közeli szinten maradt. Az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók ipari aktivitásra vonatkozó véleményét összegezve tükrözi – jelentős mértékű csökkenést mutatott.

Forrás: INSEE (http://www.insee.fr)

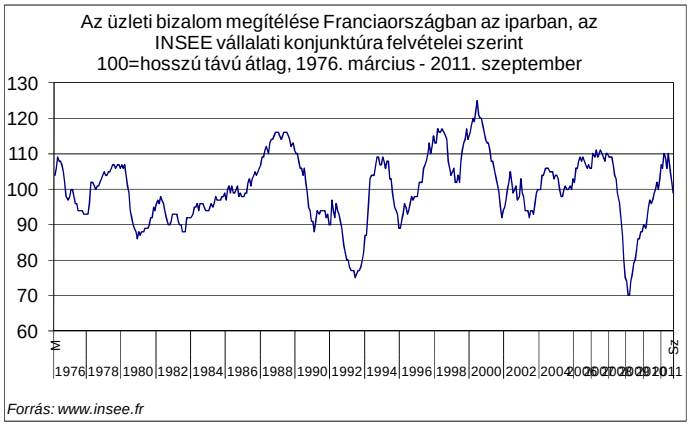

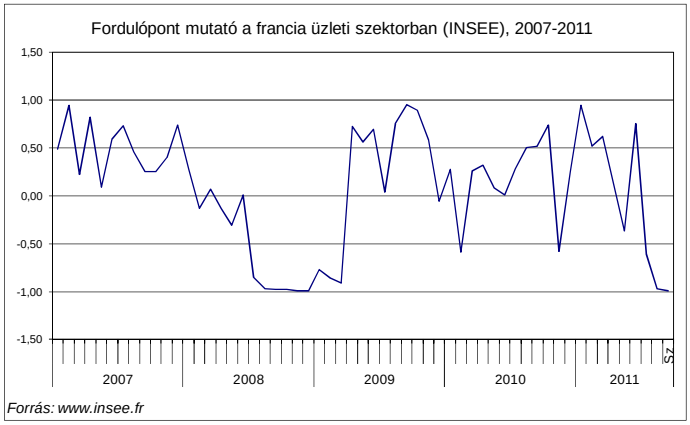

Írta: Makó Ágnes (elemző, GVI)
E-mail: agnes.mako@gvi.hu

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az alábbiak szerint hivatkozzon:
MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,
2011 / október, Budapest,
2011-10-04